

anders niet en volgt dan haet, nyt, kyvagie, lasteringhe, quaet vermoeden, schoolgekyff enz. 1 Tim. I ende VI; 2 Tim. II; Ti. III. Ende wat diegene, die sulcx doen, voor eene belooninge hebben sullen, leert St. Paulus Gala V. Maer dit hebben oock de heylige Patres in de eerste Kerke met de daet ende in de waerheyt bevonden; daerom sy terecht hebben gesproken: quod veritas non docendo, sed disputando amittatur (dat de waarheid niet door de onderwijzing, maar door het dispuut verloren gaat). Daerom syn wy geresolveert (besloten), ons voor alsulcke onondentlycke disputatiën te hoeden; want wy van Christo geleert syn, over synen worde ende sacramenten niet te disputeren, maer denselven eenvuldelyck te gheloooven, ende synen doot daerby te vercondigen, 1 Corin. XI.

Doch eindelyck ende tot conclusie connen Ul. wy niet verbergen, dat de onse haer te meermalen by den Edelen Mogenden Heeren Staten, als onse behoorlycke Overheyt, (die welcke alleen macht hebben in dese saken te disponeren) uyt sonderbare oorsaeken daertoe gedrongen, hebben gepresenteert gehadt, wanneer 't hare E.M. belieffte waer, een ordentlyck colloquium over de strydige puncten aen te stellen, dat wy ons dan met gequalificeerde personen souden versien. Ingevalle dan Uwe predicanten alsulcken ernst ende yver hadden tot voortplantinge der waerheyt Godts, mochten sy by denselven een colloquium procureeren. Ende wanneer het alsoo ordentlyck consenteert was, soo en souden aen onse syde niet gebreecken, wat tot onderhoudinghe der waerheyt nuttelyck ende dienstelyck syn mochte. Maer andersints behooren wy te volgen den raet van sommige van de Edele Heeren Staten, welke de onse int particulier hebben vermaent, dat wy ons in stilicheyt souden houden, ende alsulcke private disputen vlieden en myden. Ende in stede van kyvagie ende strydt, willen wy met onse gemeynthe den getrouwen vromen Godt in dese bedroeffde tyden voor de prosperiteyt ende voorspoet der E.M. Heeren Staten ende Syn Exce. bidden, dat wy van de Edele Heeren Staten syner vyanden ende Spaensche Inquisitie mogen gesalveert (verlost) werden, dewelcke evensoo wel na onsen onderganck ende bloet als Ul. dursten want sy ons met Ul. in eenen graed houden. Daermede sal onsen Godt in den hemel, ende onsen Heeren van den Lande meer gedient syn, als met de saeken, die Ul. ons hebben laten voordragen. Ende by desen antwoord gedencken wy alsoo te blijven.

Datum Rotterdam, den 4n Martij 1607.

Ul. dw.

die ouderlingen der christelycke gemeynthen, de onveranderde Augsburchtsche Confessie toegedaen in Rotterdam" enz.

De korte inhoud is dus: ten eerste is bekend, dat

zij de Augsburgse Confessie belijden, die genoegzaam in Gods Woord is gegrond, waarbij zij blijven willen; ten andere is bekend, dat de aanhangers van deze confessie in 1566 en daarna door de Staten mede erkend zijn geweest in alle religieus handelingen en dat zij steeds vrije godsdienstoefeningen hebben mogen houden, alhoewel ook getracht is, deze te verhinderen; in de derde plaats wordt eraan herinnerd, dat er reeds vele twistgesprekken gehouden zijn, waarbij wordt opgemerkt, dat de huidige gereformeerden niet geacht worden, de vroeger aangebrachte argumenten te kunnen verbeteren; ten vierde zien zij niet in, waarom zij hun belijdenis disputabel zouden stellen, waar toch de gemeente er rust bij heeft; ten vijfde verbiedt de Schrift het disputeren, waar niets goeds uit voortkomt; en tenslotte staat het alleen aan de Staten, godsdienstgesprekken te doen houden.

Op Zondag 18 Maart vervoegde zich na afloop van de namiddagsgodsdienst een deputatie van de gereformeerden bij de lutherschen onder leiding van Lansbergen. Deze sprak over die brief haar bevreemding uit, alsof men om zulk een samenspreking verzocht had. Integendeel, de gereformeerden waren er altoos toe bereid geweest en Lansbergen had zelf al eens verzoek gevraagd van de magistraten om zulk een dispuut te mogen houden, wat hem echter geweigerd was. De afgevaardigden, die zich in Februari bij de lutherschen hadden vervoegd, hadden geen andere last dan hen te vermanen, dat zij de gereformeerden niet mochten beschuldigen van gebrek aan kennis en moed om met de lutherschen te disputeren. Hierover ontstond een brede discussie, waarin Lodewyckx, aan wie de boodschap was gedaan, staande hield, dat wel ter dege was meegedeeld, dat de predikant en ouderlingen zich gereed zouden maken om met de gereformeerde predikanten te disputeren, en dat men daarna zelfs tot tweemaal toe om een antwoord was geweest. Het bleek nu, dat die Februari-commissie haar boekje was te buiten gegaan. Men heeft daarop nog enige tijd met elkaar gesproken en elkaar tot meer verdraagsaamheid aangespoord. Wel vermaande Lansbergen de lutherschen, dat zij zich stil zouden houden in eigen kring en dus onthouden van alle agressie, maar ook werd de wens uitgesproken, dat beide gemeenten met elkaar in vrede en enigheid mochten leven.

Aldus aan al het samensprekingsrumoer in Rotterdam..... het happy end.

Het wordt meegedeeld in een anoniem stuk aan N. N. We laten in het midden, of en in hoeverre alles zich heeft toegedragen, zoals het verteld wordt. In ieder geval staat vast, dat er van samenspreking niets kwam, en ook, dat de lutherschen in Rotterdam en Amsterdam, zoals duidelijk is gebleken, van samenspreking niet wilden weten.

De gemeenschappelijke basis ontbrak. En dan is men al heel gauw op dood spoor. I. d. W.

DE MAGERE TERM

We hebben in de voorgaande artikelen niet verzwegen, dat in het bekende proces tegen de Hervormde Kerk materieel de klagers gelijk hadden in meer dan één opzicht. En dat o.i. de gevallen uitspraak, één en andermaal, schoon niet in alle delen, dan toch in sommige heeft nagelaten, gebruik te maken van de bevoegdheid van de rechter, om op bepaalde vragen van essentieel belang antwoord te geven, en daarmee op het gestelde bezwaar rechtsbijstand te verlenen.

De feiten wijzen uit, dat de klagers gelijk hebben op het punt, door hen mede in geding gebracht, dat n.l. de belijdenis-geschriften factisch afgeschaft zijn.

Het verweer nu, dat vóór de Hervormde Kerk ten dezen gevoerd is, laat dit dan ook zelf wel zien, al wil men op dit punt niet royaal toegeven. We lezen immers in de voor de Herv. Kerk sprekende „Memorie van Antwoord", dat deze kerk (!) „ervan overtuigd is, dat het resultaat" van het werk der opstelling en vaststelling der nieuwe „Kerkorde", „waarbij in gebed en diepgaande gesprekken is geworfeld om gezamenlijk te komen tot de formulering van de aard van het belijden der Kerk, allermint ertoe strekt om de belijdenis-geschriften af te schaffen".

Hier is elk woord een schijnbare afwijzing, maar voor wie barthiaanse en andere taal lezen kan, een feitelijke erkenning van het rechtmatige der door bezwaarden ingebrachte grief.

Let maar op:

1) de verrichte arbeid „strékt" er niet toe, om de belijdenis-geschriften af te schaffen. Maar het resultaat van de verrichte arbeid kwam er wel op neer. Trouwens: „afschaffen" kan bedoelen: officieel voor afgeschaft verklaren. Het kan óók inhouden: factisch buiten werking stellen, en dan zó, dat daar (deze keer) een officiële tint aan gegeven is. Het eerste is niet, het tweede wel dagelijks gebeurd.

2) „in gebed en diepgaande gesprekken" is „geworfeld" om „gezamenlijk" ergens toe te komen. Het subjectieve element krijgt hier voor de zoveelste maal de klemtoon; en het worstelen vindt men hier een excuus om het ontbreken van een niet

eens begeerde confessionele overwinning (in de handhaving der belijdenis-schriften) goed te praten, en om het niet-eens begrepen van zulk een overwinning te camoufleren; „worstelen" is toch zo'n dierbaar woord. We insinueren hier niet. Want we zeggen niet, dat men in deze Memorie-van-Antwoord opzettelijk „dierbare" woorden kiest. Doch we laten wel de mogelijkheid gelden, dat men onbewust zichzelf en anderen een rad voor de ogen gedraaid heeft, door van dat „worstelen" zo hoog op te geven in het verweer tegen een zeer concrete grief, dat n.l. de belijdenis-SCHRIFTEN zijn afgeschaft. Want dat het daar op uitdraaien móest, en dat van het begin af dit de opzet was („afschaffen", althans in de zin van le-gaal-practisch-buiten-werking-stellen-als-norm-om-te-kunnen-samenleven), dat erkent men zelf. Men wou immers gezamenlijk ergens toe komen? Het worstelen ging immers erom, gezamenlijk een doel te bereiken? Stel eens, dat de Dordtsche Synode haar zegel had gezet op een tevoren ondernomen worsteling, om gezamenlijk met de Remonstranten ergens toe te komen, dit dan als het vóór op gezette doel van een bewuste doorbraakpoging..... er was niets meer gebleven om te „overwinnen". Want men moet niet tot de mensen zeggen: wij zullen in elk geval worstelen om gezamenlijk een doel te bereiken, doch: wij moeten in elk geval allemaal bukken voor Gods waarheid; en die waarheid alleen is hetgeen verenigen kan; of wij „gezamenlijk" zullen kunnen verrichten wat een geoorloofde handeling is, zal dus daarvan afhangen, of wij goede belijdenis-inhouden niet alleen met de mond belijden. Het gezamenlijk handelen van gesprekken, maar of wij ze met het hart geloven en met de mond belijden. Het gezamenlijk handelen van de voorhanden mensen mag nooit bindende, en dus actie-beperkende doelstelling zijn. Als „orthodoxen" en „vrijzinnigen" worstelen om gezamenlijk wat te kunnen doen, dan heeft de doorbraak mentaliteit het doel gedictieerd en dus meteen de basis van de samenspreking. Dan is de zaak daar al verloren, en hebben de op die basis meewerkende orthodoxen bij voorbaat het recht der kerk uitgele-

verd. De rechter kwamen sommigen hunner deels met reden interpellieren; anderdeels moeten ze ook dat bedenken. Als „orthodoxen" met barthianen worstelen om ter zake van „het belijden" gezamenlijk iets te bereiken, onverschillig wat het is, hebben zij de eis der wet en de gave der belofte verkwanseld. Want barthianen zijn de ergste vijanden van het geloof aan en in de inhoud van wet en belofte. Ook wat ze over „de aard" van het belijden believen op te disselen, is een stuk van de inhoud van hun vermaledijde theorieën. Eer gereformeerden procederen, hebben zij dat zich te realiseren. Heeft onze pers — óók inzake de barthiaanse terminologie, en óók inzake dat „gezamenlijk" willen komen tot nieuwe formulering, nu niet volkomen gelijk gekregen?

3) En nu dus het allerergste. Wat wilde men dan zo graag gezamenlijk bereiken? Een nieuwe formulering! Een formulering, waarvan? Let nu op: een formulering van „de aard van het belijden der Kerk".

„De aard", niet de inhoud.

„Het belijden", niet de belijdenis, die op papier staat.

„Der Kerk" (hoofdletter, die zoetvloeiende, maar misleidende abstractie). Niet dat instituut, dat de nederlandse hervormde Kerk heet, bekend uit reglementen, collectezakjes, gebouwen, postadressen. Men wou natuurlijk graag dat instituut meekrijgen. Maar men begon bij „het belijden van de Kerk, en de aard van dat belijden". Blijkens invitaties aan anderen bedoelde men ook naar buiten indruk te maken; dit laatste woord bedoelt niets „hatelijks".

„De aard" van het belijden dus.

We hebben destijds in dit zelfde blad vrij uitvoerig geschreven over Barth's opvatting aangaande het nodige respect voor de belijdenis. In herhaling vallen doen we liever niet. Het kwam hierop neer: men moet respect hebben voor het pathos, de warmte, de gloed, en bewogenheid, waarmee de belijdenis is opgesteld. Maar haar inhoud, — die is weer heel wat anders. Zo'n belijdenis-geschrift is een ding-uit-het-verleden; maar het belijden is een onvoltooid tegenwoordige handeling in het heden. En dus: het komt aan niet op de inhoud (als ware die een hanteerbare norm en iudex controversarium, rechter over geschillen), maar het komt aan op dat pathos.

En toen kwam dan die worsteling onder die afgrijpselijke barthiaanse leiding. „Afgrijpselijk", wij ze door de schare in haar quasi-stichtelijk koeterwaals nooit begrepen is of begrepen worden kan. Om Barth te begrijpen, moet men hersens hebben, en ze goed gebruiken. Bovendien moet men een gezond en nooit insluimerend wantrouwen hebben in zijn taal; want ge moet voortdurend u herinneren, wat hij in de prolegomena gezegd heeft; en dat zijn de meesten bij de volgende lectuur al lang vergeten. Dan moet ge de „kleine letters" in zijn dogmatiek niet overslaan, want daar liggen de verantwoordingen of praeciseringen, die de meesten evenwel over 't hoofd zien.

En toen begon dan het Stichtelijke Spel. Met dooernstige, eerlijke gezichten; want we komen niemand te na, en weten dat het een hele toer is, om als je uit handen van de barthiaanse hoogleraren op „de Kerk" losgelaten bent, precies te doorzien, waarom Haitjema van Hoedemaker zóveel verschil als de nacht van de dag, en dus ook als een barthiaan van een confessioneel. Een hele toer ook, om te weten, dat „de Kerk" een zachte mythe, en de hervormde kerk een hard lichaam is, dat elke dag vegeteert op de eigen axioma's van zijn leden: wat er ook gebeurt, steeds zal onze gehoorzaamheid zich laten „begrenzen" door het aan-blijven-willen van dit instituut, geen mythe, maar concrete realiteit. Het Spel begon. Niet eens kijk-spel werd het; het was dood-ernstig bedoeld, maar de schare snapte er geen syllabe van.

Men verdrage het woord „spel", waar niet bij gelijmicht wordt, als we het neerschrijven. Want die „gebeden" en „worstelingen", hoezeer „eerlijk bedoeld", nemen niet weg, dat toch maar de suggestieve zwitserse socialistendoper zijn hiel kon zetten op de dan óók nog dankbare leerlingen van Dordt, die hun les vergeten waren, en dachten, dat ze nu toch weer eens een goeie beurt gingen maken. Ze gingen worstelen met de in Dordrecht uitgewezenen, om gezamenlijk te formuleren de AARD van het belijden der Kerk. De ure der zoete wraak van Episcopus was geslagen, en het carillon speelde: Eerherstel der door Dordt gebannenen. Want ook Episcopus, de remonstrant, heeft al knap geformuleerde woorden op papier gezet over „de aard" van „het belijden" der „Kerk". Hij liep met zo'n Lied-van-verlangen-naar-de-Kerk de calvinisten nog voor de voet, ook toen ze hem uit de belijdenis-schriften en der kerk hadden veroordeeld en als calvinisten „gezamenlijk" (op grond van Schrift-en-belijdenis-inhouden) geworfeld hadden om de inhoud van de belijdenis der nederlandse gereformeerde kerk nog scherper te formuleren. Episcopus' uur had weer geslagen; het carillon speelde het lied-van-pathos-en-niet-van-letter. Respect voor pathos, a.v.p. Alle „doorbraak", alle „Beweging", en al wat verder dynamisch wezen mag, heeft pathos. En daarom verdient het respect. Hier wordt geworfeld! Worsteling is meer waard dan overwonnen-hebben. En de régie was bij de Barthianen. Zij hadden al lang begrepen, dat een formulering van de aard

ner deels met
ze ook dat
anen worste-
zamenlijk
wat het
de der belofte
gste vijanden
van wet en
van het be-
c van de in-
Eer gerefor-
te realiseren
daanse termi-
k" willen ko-
komen gelijk

ilde men dan
Een nieuwe
marvan? Let
van het be-

lijden is,

eiende, maar
luut, dat de
nd uit regle-
dresses. Men
krijgen. Maar
kerk, en de
aties aan an-
druk te ma-
hateijks".

vrij uitvoerig
angaande het
aerhaling val-
op neer; men
s, de warm-
waarmee de
ud, — die is
schrijft is en
ijden is en
et heden. En
ad (als ware
troversarium,
t aan op dat

onder die af-
lijk", wijl ze
t koeterwaals
in. Om Barth
, en ze goed
sond en nooit
n taal; want
dat hij in de
te meesten bij
Dan moet ge
iet overslaan,
of praecise-
t hoofd zien.
el. Met dood-
nieniemand
is, om als je
raren op „de
zien, waarom
schilt als de
barthiaan van
om te weten,
de hervormde
vegeteert op
it er ook ge-
d zich laten
illen van dit
realiteit. Het
het; het was
napte er geen

niet bij ge-
en. Want die
rijk bedoeld",
gestieve zwit-
en op de dan
, die hun les
och weer eens
worstelen
gezamenlijk te
der Kerk. De
s geslagen, en
or Dordt ge-
nstrant, heeft
er gezet over
r „Kerk". Hij
r-de-Kerk de
ze hem uit de
k hadden ver-
t" (op grond
geworsteid
is der neder-
r te formule-
het carillon
ster. Respect
„Beweging",
heeft pãthos-
wordt gewor-
wronnen-heb-
n. Zij hadden
van de aard

van „het" belijden het „ja" van Gomarus met het
„neen" van Episcopius zou brengen onder één pathos-
noemer.

Men moet hun toegeven, dat ze 't eerlijk hadden ver-
teld, jaren geleden al, toen Haitjema latijnse woorden
(„via media") gebruikte, om te vertellen, dat je

A—Z—B

op het pad tussen A en B (zeg maar Gomarus-A en
Episcopius-B) het midden (punt Z) hebben moest,
en dan nog daar boven uit moest gaan, zou je de
waarheid ontmoeten.

Ze hebben het eerlijk verteld; alleen maar, de mees-
te gereformeerden in de Herv. Kerk dachten er niet
bij na. Toen Miskotte kwaad werd, omdat een zekere
K. S., zei, dat Miskotte de Catechismus-inhoud niet
meer geloofde, en Haitjema een toenmalig student
(Van Ruler) de copie liet schrijven, die hem, de pro-
fessor, verdedigen moest tegen de critiek van de do-
minee K. S., die Calvijn tegenover Haitjema-qua-Barth-
importeurt (en verloochenaar van de confessie van
Hoedemaker), stelde, toen dachten de meeste her-
vormden, die nog de moeite namen, er kennis van te
nemen: allemaal vechtjasserie-voor-niks. Onze pro-
fessor Haitjema, schrijver in het confessionele blad
„De Gereformeerde Kerk", zou geen confessioneel
meer wezen? En die Barth geen geleerde man? En
rechtvaardigmaking—om-niet, waar
ook ds Zandt zo mooi over preekt, wel, daar schrijft
toch ook die Barth over? Ze sliepen, ze sliepen.

Maar de Barthianen werkten door.
En ze vingen één voor één alle kindertjes-van-Go-
marus, student geworden bij barthiaanse hoogleraren.
Ook velen, die van goed-gereformeerden huize waren,
kwamen onder de invloed; hun blad vócht niet, en zei
niet, dat Miskotte de catechismus-inhoud niet ge-
loofde, noch dat Haitjema Hoedemaker in de steek
gelaten had (behalve dan in de „moderamineale"
wil: Kirchland, Kirchland, über alles, über alles in
der Welt).

En nu zijn ze allemaal gaan zwéven tussen A en B,
tussen Gomarus en Episcopius, gaan zwéven boven
punt Z. En ze hebben daar worstelend een nieuwe
formulering gegeven van: de aard (!) van „het" (!)
„belijden" (!) der „Kerk" (!).

„Het Oever" en „De verte roept",

twee romans door Annie Oosterbeek—
Dutschun. Een uitgave van Van Holkema
& Warendorf, N.V. te Amsterdam. (Het
Oever, tweede druk).

Wij hebben in deze beide boeken te doen met een
opmerkelijk debuut. Deze schrijfster, die, naar wij
vermenen, een engelse van geboorte is en al heel jong
naar Nederland overkwam, komt uit de eenvoudige
kringen van ons volk op en moet wel plotseling tot
de ontdekking gekomen zijn, dat zij „het heerlijk am-
bacht" machtig is.

Deze romans liggen in elkaars verlengde. Zij spelen
op de Veluwe en hebben dus een regionaal karakter,
wat allermint zeggen wil, dat we nu ook met werk
van klein kaliber te doen hebben.

„Het Oever" is de naam van een boerderij, ergens
in de IJsselstreek. Het boeren-echtpaar heeft twee
zoons, de oudste is Jaap en de jongste Albert-Jan.
Het eerste boek vertelt van de oudste en het tweede
van de jongste zoon.

De auteur kent de Veluwe. Ze doorgroeft het
veluwe type, het karakter van de veluwe boer en
boerin, de landstreek zowel als de landaard en tel-
kens zegt men tot zichzelf bij het lezen: ja, zo zijn ze.
Toch, we herhalen het, hebben deze romans zelf geen
regionaal karakter. Integendeel. Haar figuren zijn wel
volkomen één met de veluwe bodem, maar ze dringt
zo ver door tot het diep-menselijke, dat wij er ons
onmiddellijk aan verwant gevoelen. Het zijn mensen
van vlees en bloed, zondig vlees en bloed, die zij be-
schrijft; mensen met laaiende hartstochten, met diep-
menselijk leed, verterend berouw over bedreven kwaad,
intens heimwee naar waarachtig geluk en biddend ver-
langen naar vrede voor het hart.

We willen weerstand bieden aan de verleiding een
resumé te geven van de inhoud van deze boeken. Men
leze zelve. Het is boeiende lectuur, de stof houdt u
tot de laatste bladzijden in haar greep.

En we aarzelen niet hier van christelijke roman-
kunst te spreken. Op geen enkele bladzijde is er de
speculatie bij de schrijfster door zinnenprikkende
sensatie, succes te maken. Integendeel, zij is sober in
het noemen van de zonden, zij camoufleert het kwaad
nergens, door een schijn van valse romantiek.

De conceptie is in strenge lijnen getrokken. Aan
het slot van haar tweede roman zegt ze: „Het schip
van zijn leven komt de haven binnen. De grote Boots-
man, Die het roer in handen hield, dwars door storm
en getij, heeft het anker geworpen; het ligt onwrik-
baar in geloof en vertrouwen.....".

Dit zijn geen goedkope woorden, die een stichtelijk
slot moeten geven aan het verhaal. Zij zijn het eind-
resultaat, het sluitstuk van de pyramide, waarmede
reeds bij het leggen van de basis werd gerekend.

Een opmerkelijk ding is ook, dat het tweede deel
op gelijk literair niveau bleef als het eerste deel. De

Het is mis. Maar niet pas, toen ze die K.O. accep-
teerden liep het mis. Het was al verloren, toen ze
allemaal gingen „worstelen" boven punt Z. De „via
media" van Haitjema, die was mis. Het was mis,
daarvóór, toen ze zeiden: er kan een „Land" zijn, al
was 't een „Kirch-land", dat „über alles in der Welt"
gelden mag.

We hebben van de rechter gezegd, dat hij op be-
paalde punten heeft nagelaten wat hij had kunnen en
mogen en moeten doen.

Maar we mogen niet verzwijgen, dat het „nalen" al
sedert de negentiende eeuw ook bij de vaders van
de klagers zelf in zwang is. Het moet m.i.
gezegd worden. Want er is gevaar. Er is gevaar, dat
de schuld van de rechter hen zelf over het gevoel van
eigen schuld heen helpt. De nieuwe K.O. heeft met
de termen van Dordrecht de muren van Dordrecht
zelf omver gestoten.

En daarom willen we in een laatste artikel iets
daarover zeggen. Want het is tijd om wakker te wor-
den: tempus adest quo nunc iuvenes exurgere
oportet. Zal men weer in slaap vallen? Weer denken,
dat vechtjasserie altijd overbodige luxe is? Nog even
weinig begrijpen van de worsteling, die nodig bleek,
heden tegen barthianen, morgen tegen hiërarchie, die
ons wil wijsmaken, dat het stichtelijk wezen kan, u te
laten verplichten om zelf te zondigen, opdat uitge-
rekend ONS „Kirchland, Kirchland, über alles, über
alles in der Welt" zou gelden?

Het uur na een „verloren" proces is temeer een „ge-
legenheid" om aan DIE procedure te beginnen, waar-
van de rechtvaardige uitkomst al lang voor ons ver-
dend is. Maar die alleen wordt „toegeëigend" aan
wie ze nemen in geloof.

De aard van het belijden! Het volk denkt: ha,
dat is een mooi woord, een vette koe.

Maar het was een magere koe. Een magere term.
K. S.

CORRIGENDUM.

In ons artikel over het proces Herv. Kerk uit het
voorgaande nummer, bl. 114, kolom 2, regel 20 van bo-
ven, staat „een wezenlijke drieënheld". We hopen, dat
men uit het zinsverband zelf al begrepen heeft, dat hier
moet staan: „geen wezenlijke drieënheld". De zin zou
anders onverstaanbaar zijn.
K. S.

LITERATUUR EN KUNST

uitgevers zeggen ons: „Reeds direct na de verschi-
ning van „Het Oever" werd de auteur van verschil-
lende kanten de vraag naar dit vervolg gesteld".

Het is in de geschiedenis der literatuur geen on-
gewoon verschijnsel, dat deze drang op een auteur wordt
uitgeoeft. Maar eveneens is het geen ongewoon
verschijnsel, dat zo'n tweede werk een deceptie
werd. De voorbeelden liggen voor het grijpen. Dat is
hier niet het geval. De schrijfster Van Nes-Uilkens,
die het eerste deel inleidt, zegt daar: „Resumerend:
„Het Oever" is een boek, dat een volle aandacht en
een grote lezerskring waard is.....". We stemmen
dat zonder reserve toe en zeggen precies hetzelfde,
óók van het tweede boek: „De verte roept".

Wanneer wij tenslotte dan toch nog een opmerking
plaatsen willen, is dit niet om het werk van deze
schrijfster toch nog weer een cachet op te drukken,
waardoor het voor ons onaanvaardbaar zou worden.
Ik geloof, dat, wat ik hier zeggen ga, een algemeen
verschijnsel is bij geheel onze christelijke romankunst
van de laatste tijd en veeleer een gevolg is van een
algemeen mankement onder ons allen, dan van een
speciaal tekort bij juist deze schrijfster.

Ik bedoel dit: Wat ook weer bij deze beide romans
opvalt, is, dat er voor de Kerk bijna geen plaats in
het verhaal blijft gereserveerd.

De Kerk komt er wel in voor, waarschijnlijk in dit
boek de Ned. Herv. Kerk. Ook komt de domineé er in
voor. Maar zij hebben geen centrale plaats. Ze zijn
verschijnenselen in de veluwe gemeenschap, die er nu
eenmaal zijn en dus een plaats moeten hebben. En bij
deze schrijfster liefst dan ook een sympathieke plaats.
En dat is in heel veel christelijke literatuur nog niet
eens het geval. Heel vaak komt er de Kerk in voor als
object van scherpe critiek, dominees en ouderlingen
komen er doorgaans zelfs maar bekaaid in af of wor-
den verwrongen tot een caricatuur. Zelden wordt de
Kerk als iets anders gezien dan een puur menselijke
instelling, vol zonden en gebreken en ellendigheden.
Dat is in het werk van deze auteur niet eens het ge-
val. Zij waardeert en is mild in het oordeel. Maar in
felte negeert toch ook zij de Kerk. En dat is een al-
gemeen groot tekort bij geheel onze christelijke ro-
mankunst. Een tekort — ik voeg het er in één adem
aan toe — dat zijn oorzaak in het tekort der Kerk
zelf heeft. Wanneer de Kerk haar eigen Schriftuur-
lijke positie niet meer ziet en tot gelding brengt in
het leven, kan niet verwacht worden, dat de Kunst
dit nog wel doet. De Kerk is ons aller Moeder en wan-
neer deze ontaardt zullen de kinderen zijn als de
Moeder.

Ik werd bij dit grote mankement onder ons weer
sterk bepaald, toen ik in een kleine gemeente deze
week een preek hoorde lezen van Ds H. J. Schilder
over „Moederschap en Ouderlingschap" in de Kerk
(1 Tim. 2: 15, 3: 1 en 2a). Hij merkt daarbij op: „Ik
geloof, dat de kerk arm geworden is, omdat ze niet

OP EN OM 'T KERKPLEIN

Broeder Duiveman

Hij zat schuins voor mij in de kerk.
En alles behalve op zijn gemak.
Onrustig schoof hij heen en weer.
Nu eens probeerde hij het met het hoofd op de
rechter-, dan weer met het hoofd op de linkerarm.
Het werd ten slotte de rechterarm. Hij zat. Of liever:
hij hing. Zo lang het duurde. Want na enige tijd ging
blijkbaar de elleboog, waarop hij leunde, zeer doen.
Derhalve werd de schone zakdoek onder de elleboog
gelegd. Zie zo, dat zat lekker. Hij voelde de rust, dat
zij goed was.

Junior, die door vader ter kerk was meegenomen,
deed naar de mogelijkheden, hem geboden, net
als vader. Dies leunde hij niet op zijn elleboog, maar
legde hij het hoofd op de bank. Zoals de ouden leunen,
zo steunen de jongen.

De dominee had er geen schuld aan. Want het
steunpunt voor het moede hoofd werd reeds gezocht.
toen deze nog bezig was aan het voorlezen van de
tekst. Niet, dat het die morgen „gesneden kook" was.
Je moest er wel bij zijn. Dominees had niet zo'n een-
voudige tekst. Er zijn nu eenmaal in de Schriften, niet
alleen in die van de geliefde broeder Paulus, dingen
„zwaar om te verstaan". En deze domineé behoorde
niet tot het soort, dat die zwaar verstaanbare plaat-
sen tot gemak van zijn hoorders en van zichzelf maar
liggen laat. Hij had er dan ook behoorlijk op gestu-
deerd. Want de preek was helder. De tekst werd door-
zichtig. Al was het dan niet een van die vlotte preek-
jes, die zo prettig zijn om aan te horen, al zijn ze dan
onder de geestelijke spijsen wat men bij de spijs des
lichaams „maagvulling" noemt. Je moest er bij zijn.
Hetgeen dan vaak de winst oplevert, dat het in sterke
concentratie hoorde vaak ook langer bij blijft.

Zat het 'm daarin bij broeder Duiveman?
Gebrek aan concentratievermogen?
Dat mocht je denken.
Hij deed veel aan duivensport.
In 't nette dan.

Hij hoorde bij de Zaterdagvliegers.
Een keer heb ik hem op een Zaterdagmiddag mee-
gemaakt hoog boven de daken. Daar was de til. En
het wachten op een kostbaar doffertje, dat uit
Midden-Frankrijk komen moest. De weerberichten
waren secuur gevolgd. De spanning steeg bij de vijf
minuten. Maar rustig wachtte hij als een kat voor
't muizengat. Wanneer Junior door 't venster keek,
dan was 't: „St, jongen, ik wacht op ons doffertje".
En als moeder-de-vrouw, die zo lang op de winkel
paste, hem riep, omdat ze het alleen niet afkon, snelde
hij zo driftig naar beneden, dat het duidelijk was, dat
hij de klant verwenste, al gebeurde dat dan, vanwege
het bezoek, per inblijvende zonde, dus „inwendig".

„Een stille man", rapporteerde broeder Geldof van
het huisbezoek, „een stille man". Waarop ik langs mijn
neus weg en bijna tot schrik van de praeses de vraag
stelde, of broeder Geldof ook het gesprek wel gebracht
had op de duiven? Want ik had bij ondervinding, dat
de woordenstroom, als het over de duiven en de dui-
vensport ging, over de competities en de wisselbeker,
niet te stuiten was. Juffrouw Duiveman was er niet
zo enthousiast van: die duiven, zo zei ze, die duiven
vréten geld.

Toevallig ontdekte ik dezer dagen wat broeder Dui-
veman bijdroeg voor de kerkdienst. En 'k ben er ze-
ker van, dat hij zijn doffertje beter honoreert dan
zijn Heer en zijn God.

Die Zondagmorgen heb ik me overigens door Dui-
veman niet laten storen. Maar wel even gedacht:
„Waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn".

'k Moet er nog weer eens gauw met Duiveman over
praten. Wie weet, hoe gauw óók voor hem de Grote
Afrekening komt. En het tekort zal wel niet aan te
zuiveren wezen met het feit, dat Duiveman niet tot
de Zondag-, maar tot de Zaterdagvliegers behoorde.

D. E. C.

meer dicht of ook maar rijmt op het ouderlingschap.
Er bestaat veel lyriek over het moederschap, maar
wie durft een gedicht te maken, een psalm, over het
ouderlingschap? En daar ziet ge een bewijs, hoezeer
de dingen uiteengerukt zijn. Het moederschap is ver-
romantiseerd; is inderdaad vaak bezongen, maar nau-
welijks bezongen als een schone ambtelijke dienst aan
Gods Kerk. En het ouderlingschap is geïdealiseerd,
dat werd helemaal niet bezongen. Men acht het óf
te plechtig óf juist anderszids slechts te behoren tot
het „institutionele" leven der kerk, dat dan vaak van
lager orde wordt geacht. En zo hebben we wel veel
gezingen op „mijn zaligheid", maar we missen ze over
het doopvont (moederschap) en bevestiging tot het
ouderlingambt.....".

In deze woorden ligt besloten wat wij bedoelen,
wanneer we op het tekort wijzen in onze romankunst.

Dit tekort is er ook in het werk, dat we hier be-
spraken. De Kerk, dat is ook hier hoogstens een in-
stituut, dat ons naar de hemel moet helpen, maar